

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

תוכן

- א. שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת.....1
- ב. חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית.....1
- ג. וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.....2
- ד. מלמד שמוסיפין מחול על קדש.....2
- ה. שבתות ... ימים טובים ... כל מקום שנאמר שבות ... מוסיפין מחול על הקודש....4
- ו. כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.....7
- ז. בזמן שנוהג דרוך בארץ נוהג בחוצה לארץ בזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ 9

דף ט.

א. שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת

י"א¹ שבזמן שיובל נוהג אין שנת יובל עולה ממנין שני השמיטה, אלא שנת תשע וארבעים שמיטה ושנת חמשים יובל, ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל.

אולם בזמן הזה² כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שאין מניין כלל שנות היובל כשם שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני, אלא שמטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן.

ב. חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית

¹ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ז
² שם הלכה ה

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

בזמן³ שבית המקדש עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום⁴ סמוך לשביעית אסורה הלכה למושה מסיני, וי"א⁵ שרק חרישה בכלל איסור זה. ובזמן שאין מקדש⁶ מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה.

ג. וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית

פירות שהנמו בשביעית כלומר שהנמו בין ראש השנה של שביעית לראש השנה של שמינית, אפילו נקטפו בשמינית הרי הם קדושים בקדושת שביעית ופטורים ממעשר.

וכן תבואה וקטניות הולכין אחר עונת המעשרות כלומר שאם הביאו שליש בשביעית ויצאו לשמינית, דינם כפירות שביעית ואסורין משום ספיחין. ואם גדלו ביד גוי מותרים משום ספיחין וקדושים בקדו"ש, ואם הביאו שליש בשמינית הרי הן כפירות שמינית לכל דבר.

אולם בירקות הכל הולך אחר זמן לקיטתם ויתבאר במקומו.

ד. מלמד שמוסיפין מחול על קדש

כבר התבאר במס' יומא דף פא: שמצות עשה מן התורה⁷ להוסיף מן החול על הקודש ביום הכפורים, בין בעינוי בין באיסור מלאכה⁸. שנאמר "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם" יכול יתענה בתשיעי לחודש תלמוד לומר בערב, אי בערב יכול משתחשך תלמוד

³ רמב"ם שם פרק ג הלכה א

⁴ דשלושים יום בשנה חשובים שנה.

⁵ דעת ר"ת מובא בר"ש פ"א דשביעית מ"א ובתוס' ר"ה ט' ב' ד"ה ומותר וביבמות פ"ג א' ד"ה לדברי ותו"י ותוס' הרא"ש שם ועי' ברמב"ן וריטב"א ור"ן ומאירי ותוס' ר"ד ר"ה שם שהעתיקו ד' ר"ת בע"א קצת ועי' במנ"ח מצוה שכ"ו שנסתפק לדעת ר"ת שאין תוס' שביעית בזריעה אם זורע סמוך לשביעית שישתמש בשביעית אם עובר בעשה דשביעית שדהו ועי' ר"ש פ"ב מ"

⁶ כיון שתלוי בניסוך המים, ומלבד זאת בלא"ה כיון שאין שמיטה בזמנה שאין רוב יושביה עליה מדואריתא א"כ אין שייך תוספת

⁷ שו"ע ונו"כ או"ח תרה א

⁸ להרמב"ם [ראה מגיד משנה שביעית עשור א, ו] סבירא ליה דלא נאמר תוספת אלא לענין עינוי ביום הכיפורים, אבל לא לענין מלאכה בין ביום הכיפורים ובין בשבת.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

לומר בתשעה, הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן⁹ שמוסיפים מחול על הקודש.

אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין, תלמוד לומר מערב עד ערב הוקשו שני הערבים זה לזה. יכול יהא ענוש כרת על התוספת תלמוד לומר וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי וגו', וכן בעיני הוא אומר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה וגו' על עיצומו של יום ענוש כרת, אבל אין ענוש כרת על התוספת.

עריך לקבל עליו באמירה בפה¹⁰ מצוות תוספת יוה"כ מחול על הקודש, שבכך שנמנע ממלאכה או שמתענה ללא קבלה מפורשת י"א¹¹ שלא קיים מצוות תוספת יוה"כ. ובאמירת ברכת 'שהחיינו' מבעו"י חלה קדושת יוה"כ¹², ולכן ראוי לקבל בפה עוד לפני אמירת שהחיינו.

תוספת זה עריך שיהא קודם בין השמשות כלומר קודם השקיעה, דאלו בין השמשות עצמו ספק יום ספק לילה הוא ואינו נקרא תוספת, ואף אם לא היה הכתוב מזהיר עליו היה עריך לפרוש מספק עבירה. וכן תוספת זו אינה אלא מפלג המנחה ואילך, אך קודם פלג המנחה אין חל עליו תוספת ולכן גם אם אמר בפירוש שמקבל עליו התענית אינו חל, אך אם אמר שמקבל עליו שלא לאכול עוד ביום זה, חל עליו מדין נדר כבכל יום אחר.¹³

תוספת זה אין לו שיעור ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי מחול על הקודש.

וכן במוצאי יום הכפורים יש להוסיף מקודש על החול בכך שימתינו מעט אחר צאת הכוכבים קודם שיעשו מלאכה ושאר העינויים או יאכלו.¹⁴

⁹ ואף על פי שממקרא זה למדנו בסו"ת תר"ד שמצוה לאכול בערב יום כיפור מכל מקום פשט הכתוב משום תענית ממש כמו שנתבאר כאן אלא שמצוות חכמים היא להרבות בסעודה בערב יום כיפור מטעם שנתבאר שם ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר ועניתם וגו' בתשעה לחודש ופירשו בו חכמים שייכין את עצמו באכילת תשיעי לעינוי של עשירי. שו"ע הרב שם א

¹⁰ משמרת שלום סו"ת מ"ב אות א

¹¹ עיין מקראי קודש סו"ת ל"ח

¹² מ"ב תרי"ט ס"ק ד ואומר תפילה זכה מזכיר את קבלת התוספת ודי בכך

¹³ ואף דנקמינן לדינא דאף בטי' באב דאין בו שם תוספות מדינא ומכל מקום הקבלה מהני, שם הטעם כמו שכתב הרמב"ן בעצמו בתורת האדם לתרי"ן דעת הר"י שסובר דקבלה מהני, משום דהואיל שיכול לעשות תוספות בימים של תורה יכול לעשות נמי בימים של דבריהם הואיל ורצה להוסיף עליו ולעשותו כיום עצמו, וכן מצינו שמתפלל בשבת של מוצאי שבת ואומר הבדלה על הכוס ואף על פי שאינו מותר עדיין במלאכה, כיון שהבדיל בו כבר עשיתו כלילה, וכיון שכך, אם קיבל עליו תעניתו עשה אותו על עצמו כבין השמשות של תשעה באב, עד כאן לשונו. ואם לא אמר שמקבל התענית עליו, רק שמקבל עליו סתמא שלא לאכול עוד ביום זה יותר, זה חל אפילו בכל השנה. שער הציון שם ס"ק יט

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם תרכ"ב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

אותם שאוכלים ושותים או עושים מלאכה עד בין השמשות ממש¹⁵, ואינם יודעים שמעוה להוסיף מחול על הקודש כבר נתבאר בשבת דף קמח: שאין ממחין בידן אם הוא ידוע שבודאי לא ישמעו לנו, ויעשו בזדון, שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין¹⁶. אבל אם ספק שמא יקבלו צריך למחות אפילו באיסור דרבנן.

וכ"ז דוקא בשעכשיו הם שוגגין¹⁷, אבל כשיודעין שהוא אסור ועוברין במזיד צריך להוכיחם אף כשברור לו שלא יקבלום ועל אף מי שאינו מוכיח אינו נענש עבור חטאם כיון שברור לו שלא יקבלום, מ"מ מעוה להוכיחם.

אם הפסיק מאכילתו¹⁸ בעוד היום גדול אף על פי שהסכים בדעתו שלא לאכול עוד היום, אעפ"כ מותר לו לחזור ולאכול, כיון שלא הוציא כן בשפתיו, דדברים שבלב אינן דברים. אך אם הוציא כן בשפתיו, אסור לו לאכול מדין נדר (ולא מחמת איסור יום הכיפורים) כיון שאמר בפירוש שלא יאכל עוד היום, כנזכר. ואם קיבל התענית בלבו ו"א¹⁹ שאינה קבלה וי"א²⁰ שהרי זו קבלה. וטוב להחמיר ולהתנות בסעודה המפסקת ולכל הפחות לחשוב בלבו שיהא רשאי לאכול ולשתות עוד אחר הסעודה²¹.

אם קיבל עליו תענית של יום הכיפורים בסתם ולא אמר בפירוש שלא יאכל עוד, אם הוא עדיין קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום ומותר לחזור ולאכול. ואם הוא אחר פלג המנחה אזי מועלת קבלתו וחל עליו כל חומר של יום הכיפורים ואסור במלאכה וברחיצה וסיכה, חוץ מנעילת הסנדל.

ה. שבתות ... ימים טובים כל מקום שנאמר שבות ... מוסיפין מחול על הקודש

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם תרה ב

¹⁶ וכן הדין בכל דבר איסור ששרור שלא יקבלו ואינו מפורש בתורה אלא שהכמים למדוהו ממדרש הפסוקים או שהוא קבלה בידם הלכה למשה מסיני או שהן בעצמן אסרו דבר ואדם אחד עובר על דבריהם בשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם יודיע לו האיסור לא יקבל ממנו אינו צריך למחות בידו דמוטב שיהיה שוגג ולא יהיה מזיד. אבל דבר שאיסורו מפורש בתורה אף על פי שידוע לנו שהחוטא הזה לא יקבל ממנו אף אם נודיע לו האיסור אעפ"כ צריך למחות בידו לפי שכל ישראל ערביין זה בזה וע"י שמוחה בידו הוא מוציא את עצמו מהערבות. ומכל מקום לא יוכיחנו ברבים אלא פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחות ברבים מאחר שברור לו שלא יקבל ממנו ועל זה אמרו כשם שמצוה לאמר דבר הנשמע כך מצוה שלא לאמר דבר שאינו נשמע. אבל חייב להוכיחו ביחיד אפילו מאה פעמים עד שינזוף בו החוטא שכיון שהודיע לו האיסור והוא עובר עליו בודון חייב כל אחד ואחד מישראל להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים. מכל מקום אם היא עבירה שבסתר יוכיחנו בתחלה בסתר ואם לא שב מדרכו מכלימים אותו ברבים עד שישוב אבל אם עובר עבירה בגלוי מוכיחין אותו מיד שלא יתחלל שם שמים:

¹⁷ מ"ב שם ס"ק ה

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם ג

¹⁹ דעת הרמ"א שם ואו"ח תקנג א

²⁰ הב"ח וכן הסכים בביואר הגר"א

²¹ כיון שלמג"א בשם המהר"ל בזה שמפסיק הוי כאילו קיבל בפה.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

וכן התבאר במס' יומא שם שיש אומרים²² שמצות עשה מן התורה²³ להוסיף מחול על הקדש, באיסור עשיית מלאכה בכניסת שבתות ויו"ט וביציאתם, ממה שנאמר ביום הכפורים תשבתו בא להשוות ימים טובים לתוספת כמו יום הכפורים, שבתות מניין תלמוד לומר שבתכם, הא כיצד כל מקום שנאמר שבות מוסיפים מחול על הקדש מלפניה ולאחריה. ואין על הזמן הזה לא לאו ולא כרת כי אם מצות עשה מן התורה.

זמן תוספת זה מלפניה – הוא מעט קודם השקיעה²⁴, ולאחר השקיעה אסור בלא"ה במלאכה שהרי הוא כבר ספק לילה²⁵. ואם רוצה להקדים ולקבל עליו תוספת שבת מפלג המנחה ולמעלה דהיינו שעה ורביע זמניות קודם השקיעה, הרשות בידו ונאסר בעשיית מלאכה. אבל אם קיבל קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום, ומותר בעשיית מלאכה.

מי שאינו בקי בשיעור בין השמשות, ואינו יודע מאימתי יוסיף עליו בערב שבת צריך להסתלק מכל ספק ולקבל שבת הרבה קודם תחלת השקיעה, ולכן ידליק הנרות בעוד שהשמש בראשי האילנות.

וכשם שנתבאר בתוספת יום הכפורים כך גם בתוספת שבת ראוי שיקבל בפה, ואם קיבל בלב י"א שהרי זו קבלה וי"א שאינה קבלה. ויש להחמיר. אולם אם חשב בסתם שאינו עושה עוד מלאכה אין זו קבלה ומותר בעשיית מלאכה.

²² נקטו בלשון י"א משום דהרמב"ם חולק ע"ז כמו שמבואר בב"י ועיין בבאור הגר"א שפוסק כהרמב"ם ונזע"ק שם בדבריו שכתב דמסקנת תוספות הוא נ"כ כהרמב"ם ואינו מבואר כ"כ שם בר"ה ובמו"ק דף ד' ע"א בתוד"ה מה להלן מוכח בהדיא דסוברים דתוספת שבת הוא מדאורייתא ואולי דהיה לו גירסא אחרת בתוספות ר"ה וגם ראיתו שהביא ממה שאמרו בשבת דף י"ח ב"ה מתירין עם השמש אינה כ"א לפי שיטתו שפוסק כשיטת הגאונים דתיכף משנכסה החמה מעינינו הוא בכלל בהש"מ משא"כ להשו"ע אינה ראייה כלל] ובא"ר כתב דלענין דינא נקטינן כהי"א הוה משום דכל הראשונים סוברים כן [מסוגיא דר"ה ט' ויומא פ"א] וכן בשו"ע לקמן בסיומן רצ"ג ס"ב סתם כהי"א הוה. ודע עוד דמדרבנן אפילו להרמב"ם מצוה להוסיף מעט מחול על הקודש וכדמשמע פשטיה דלישנא דהרב המגיד שהובא בב"י. ביאור הלכה רסא ב

²³ שו"ע ונו"כ או"ח רסא ב

²⁴ ועיי משנ"ב כאן ס"ק יז ובסקי"ח עולה שיש ג' דרגות בדין אמירה לעכו"ם בזמן תוספת שבת, אם קיבל ע"ע היחיד את השבת מותר אפי' אמירה לישראל, ואם קיבלו עליהם הציבור שבעיר את השבת דאו אסור אמירה לישראל, אם טרם שקעה החמה מותר אמירה לעכו"ם ואפי' שלא לצורך מצוה, ולאחר שקיעת החמה שמסתמא קיבלו עליהם את השבת כל הציבור שבכל המקומות מותר אמירה לעכו"ם רק לצורך מצוה.

²⁵ לדידן בכל תפוצות ישראל שנוהגים שבשקיעה הוי בין השמשות להחמיר כשיטת הגאונים.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

יש שכתבו²⁶ שיש חילוק בין קבלת שבת שע"י אמירה בפה, לקבלת שבת שע"י ברכו ובתפילה, שקבלת שבת ע"י ברכו ובתפילה מקבל על עצמו עיצומו של יום וחמירא טפי מקבלת שבת על ידי אמירה שאינה אלא לפרישה ממלאכה.

שיטת האחרונים שאין לתוספת זו שיעור. ובשו"ת אגרות משה²⁷ שכתב ששיעור תוספת שבת הוא שתי דקות. והם חלים בלא קבלה. וי"א²⁸ שהשיעור הוא ארבע דקות וחל ללא קבלה. והמנהג שנשים מקבלות את השבת בהדלקת נרות.

המחמיר לפרוש ממלאכה רבע שעה לפני שקיעה תבא עליו ברכה²⁹. ונהגו הנשים להדליק נרות עשרים דקות קודם השקיעה³⁰, ומנהג ירושלים להדליק נרות ארבעים דקות קודם השקיעה, ונהגו כן כדי שתהיה אפשרות להתפלל מנחה ולומר קבלת שבת קודם השקיעה³¹.

אין איסור מראית עין לאנשים לנסוע במכונית לאחר הדלקת נרות, כיון שהכל יודעים שרק נשים מקבלות שבת בהדלקת הנרות ואנשים מקבלים שבת בתוספת קטנה³².

הנהגין להתפלל מנחה בערב שבת סמוך לשקיעה עד לאחר השקיעה, יקבלו תוספת איסור מלאכה קודם מנחה³³.

²⁶ בשו"ע הרב (קו"א סק"ג) ובדגול מרבבה (ס"ד). ושם חילקו ששבותים נאסר באמירת ברכו וקבלה בלב אינו אלא מלאכות גמורות ועיי"ש עוד

²⁷ או"ח ח"א סימן צו

²⁸ אבני נזר ח"א סי' תצ"ח בשם סידור הרב מלאדי

²⁹ בשעה"צ פירש, דהוא כדי להחמיר את שיטת הרא"ם שהביא הבה"ל דס"ל דבין השמשות מתחיל ג' רבעי מיל קודם התחלת השקיעה, ולכן כתב שיעשה תוספת חצי שעה קודם השקיעה, דבין השמשות יחד עם התוספת עולה כמעט חצי שעה – רבע שעה לבין השמשות ורבע שעה לתוספת

³⁰ וכתב בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן ו שאין זה מחמת שיטת היראים, אלא לתוספת בעלמא. ואף בעלי נפש אין מחמירין לפרוש ממלאכה משעת הדלקת נרות, אם אין מדליקין הנר

³¹ כתב הגרשו"א שולחן שלמה ס"ח דאין זה מחמת שיטת היראים, שהרי אנשים שאין מדליקין נרות אין מחמירין בזה.

³² בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סימן צו אולם כתב דמאחר שאחד הוכיח לו על זה שיש ח"ו קלקול לאיזו נשים ואנשים שידמו שיש בזה ולוול לשבת, לכן ימנע בלי נדר מלנסוע במכונית לאחר הדלקת הנרות

³³ משמרת שלום (סימן כו ס"ב) בשם הגדול ממניסק ולכוארה יש לעיין כיצד תתקיים מצות תוספת שבת להשיטות שאין תוספת שבת חלה מאליה, דלכאורה אי אפשר לקבל עליו תוספת שבת קודם שיתפלל מנחה, שהרי לאחר קבלת שבת היינו לאחר עניית ברכו וכו' בודאי אי אפשר להתפלל תפילה של חול, ולכאורה ה"ה לאחר שקיבל תוספת שבת שאינו יכול להתפלל תפילת מנחה. ועיין במשמרת שלום סי' ס"ו סק"ג, מועדים וזמנים ח"ג סי' פ"ג עפ"י דברי שו"ע הרב סימן רס"א קו"א סק"ג, ודגול מרבבה סוף סימן רס"ג שכתבו לחלק בין קבלת שבת ע"י ברכו, דהוי כמקבל עליו את עצם היום ונעשה כשבת ממש ונאסר אף בשבותין, לבין קבלת תוספת שבת שנאסר רק בעשיית מלאכה ולא בשבותין, שלכן יכול להתפלל אז מנחה ואין בזה משום תרתי דסתרי, כיון שלא קיבל עליו את עצם היום כשבת ממש. וע"ע בספר תהילה לדוד (סי' רס"ג) שהסתפק אם יחיד שקיבל שבת במחשבה יכול להתפלל לאחמ"כ מנחה. ועיין בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' כ"ז) שכתב ע"פ הכרעת המשנ"ב (סקכ"ח ובכה"ל שם) דקבלת יחיד קיל ומותר לאהריה בשבותים, דלכאורה כ"ש שיוכל להתפלל תפילת של חול, דהא דאין מתפללין בשבת תפילת חול הוא מדרבנן, ובפרט שהוא לצורך מצווה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

זמן תוספת זו לאחריה – הוא שנוהגים שמאחרים תפלת ערבית במוצאי שבת כדי להוסיף מחול על הקודש, אבל עיקר יציאת השבת הוא משעת צאת ג' כוכבים קטנים, שאין אנו בקיאים בנינונים. ומיד שיצאו ג' כוכבים קטנים היה מותר בעשיית מלאכה אלא שצריך להמתין עד שיהיו ג' כוכבים עומדים רצופים במקום אחד ולא מפוזרים שזהו השיעור שצריך להוסיף מחול על הקודש ביציאת השבת, אבל מיד שנראים ג' כוכבים רצופים מותר להבדיל ולעשות מלאכה אף על פי שעדיין לא התפלל ערבית, ואם הוא יום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבן.

מעיקר הדין די בתוספת משחו על השבת כדי לצאת ידי חובת מצוות תוספת שבת, וזהו שיעור ג' כוכבים רצופים. ויש שכתבו³⁴ להמתין שיעור זמן של 4 דקות אחר צאת הכוכבים. ודעת הפמ"ג³⁵, שכל עוד לא עשה מלאכה עדיין קדושת השבת עליו.

יש שכתבו להחמיר כרבנו תם ולהוסיף במוצ"ש מחול על הקודש 72 דקות מהשקיעה³⁶.

ו. כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי

כבר התבאר במסכת פסחים דף סח: שממה שנאמר "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש" וגו' וכי בתשעה מתענין והלא אין מתענין אלא בעשירי שנאמר בעשור לחודש תענו את נפשותיכם ונאמר מערב עד ערב וגו' אלא ענין הכתוב הכינו עצמיכם בתשיעי לעינוי העשירי, שמצוה היא שתאכלו ותשתו בתשיעי כדי שתוכלו להתענות בעשירי, והוא מאהבת הקדוש ברוך הוא לישראל שלא ציוו להתענות אלא יום אחד בשנה ולטובתם לכפר עונותיהם וציוו שיאכלו וישתו תחלה שלא יזיק להם העינוי.

³⁴ אבני נזר (או"ח סי תצח) ובקצות השלחן (סי' צג הערה א) בשם סידור הגר"ז

³⁵ ריש סי' רצו

³⁶ בבה"ל רס"א ד"ה שהוא ועיין בתשובות והנהגות ח"ב סי' קסח. שהגריז"ם היה נוהג להמתין שיעור שמינית היום שהוא שעה וחצי בשעות זמניות. ובשם הגר"ח מבריסק זצ"ל מובא, שאף לדעת הגר"א החולק על רבנו תם ודעתו שאין חיוב להמתין עד ע"ב דקות, בכל זאת אם רוצה להאריך בתוספת שבת עד שיעור ע"ב דקות יכול לעשות כן. וכתב בספר הקדמון "ערוגת הבושם" בשם ספר התנין, שהגיהנם שובת בשבת, ולכל אדם נותנים מנוחה כפי מה שהיה שומר שבת בחייו, היינו כפי הזמן שהיה רגיל לשבות בע"ש, כך לאחר מותו מוציאים אותו מן הגיהנם לפני שבת, וכמו שהיה מוסיף במוצ"ש כך מאחרים מלהכניסו בחזרה לגיהנם במוצאי שבת, ולכן אף שמתפללין מעריב מיד בזמנה, מכל מקום מצוה להוסיף. וככל מה שמוסיף קדושת שבת מדין תוספת, שעיקרה בגדר יראה מתווסף בו יראת שמים, ויראת ה' מהורה עומדת לעד. ובספר משפט צדק (על תהילים קל"ב) כתב וז"ל "רבינו האריז"ל אמר לאחד שלא היו לו בנים, סגולה שיזוהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת ובמוצאי שבת יזהר מאוד".

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

ומה שהוציא הכתוב את האכילה בלשון עינוי ולא אמר בפירוש שיאכלו וישתו בתשיעי, לומר לך שהאוכל ושותה³⁷ בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו היה מתענה בו מחמת מצות הקדוש ברוך הוא שצוה להתענות בו, שאין שכר האוכל ושותה מחמת מצות הקדוש ברוך הוא דומה לשכר המתענה מחמת מצות הקדוש ברוך הוא, אבל זה שאוכל ושותה בתשיעי שכרו הרבה מאוד כאלו היה מתענה בתשיעי ובעשירי מחמת מצות הקדוש ברוך הוא שצוה להתענות בשניהם.

ומכיון שיום הכיפורים בעצמו אי אפשר לכבדו במאכל ובמשתה כדרך שמכבדין שאר יום טוב צריך לכבדו ביום שלפניו.

יש לאדם למעט בלימודו בעיה"כ כדי לאכול ולשתות.

לפיכך אסור להתענות בו אפילו תענית חלום אף על פי שמותר להתענות תענית חלום אפילו בשבת ויו"ט, מכל מקום בערב יום הכיפורים שהאכילה נחשבת כעינוי כמו שנתבאר אין להתענות בו אלא יאכל וישתה ויחשב לו כאלו התענה על חלומו.

ומכל מקום מי שירצה להתענות על חלומו עד סעודה המפסקת אין למחות בידו לפי שערב יום הכיפורים אינו דומה לשבת שנאמר בו וקראת לשבת עונג ולפיכך אסור להתענות בו אפילו שעה אחת לשם תענית אם אינו תענית חלום אבל בערב יום הכיפורים שלא נאמר בו עונג, אלא שמצוה לאכול בו אם אכל פעם אחת ביום יצא ידי חובתו.

אף נשים חייבות במצוה זו³⁸ על אף שהיא מ"ע שהזמן גרמא, כשם שחייבות בעינוי בעשירי כמו"כ חייבות באכילה בתשיעי.

יולדת או אשה חולה³⁹ שאוכלת ביוה"כ אינם בכלל המצוה דאכילה בעיו"כ.

³⁷ עיין מנחת חינוך מצוה שי"ג סקמ"ז שיוצא ידי המצוה רק אם אוכל שיעור כותבת בכדי אכילת פרס ושותה מלוא לוגמיו, דומיא דעינוי של יוה"כ שבשיעורים אלו אסור מן התורה אולם בשו"ת כת"ס סי' קי"ד, שבכל אכילה ושתיה אף מועטת מקיים המצוה, וע"ע שד"ח מערכת יוה"כ סי' א' אות ג'. ומהר"ל דיסקין זצ"ל נהג לאכול צימוקים כל היום בעיו"כ משום שמצוה לאכול, וע"ע אורחות רבנו ח"ב עמ' קצ"ט. ובסידור נהורא שלם (הו"ד באלף המגן סקל"ח ובטעמי המנהגים) שנהוג בכמה מקומות שהגבאי מחלק לציבור המתפללים בבוקר אחרי התפלה מיני מתיקה, שאם נגזר לאדם ליהנות מן הצדקה כבר נתקיים בזאת.

³⁸ עיין שו"ת רעק"א סי' ט"ז שמסתפק בזה, ואחריו הג' חכמת שלמה בשו"ע סי' זה, שו"ת כת"ס סי' קי"ב, רש"ש סוכה כ"ח ע"ב, מנ"ח מצוה שי"ג סקמ"ז, שדי חמד מערכת יוה"כ סי' א' אות ה', מקראי קודש ימים נוראים סי' ל"ז, ורובם מסכימים שהם בכלל מצוה זו, וכ"ה במקו"ח להו"י שנתגלה לאהרונה.

³⁹ שו"ת כת"ס שם, ובשד"ח שם אות ג' מסיק לענין חולה שאולי ירחם עליו השי"ת ותתרפא ולכן תקיים מצות אכילה בעיוה"כ היטב כפי כוחה. עיין שם, ובאם אוכלות ביוה"כ פחות פחות מכשיעור פשוט שבעיוה"כ הוא בכלל המצוה – מקראי קודש שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

יש אומרים⁴⁰ שמצות אכילה בעיו"כ מתחיל מליל עיו"כ, וי"א⁴¹ שאין חיוב סעודה בלילה.

מנהג רבים לקבוע סעודה אחת (זולת סעודה המפסקת) על הפת כסעודת שבת ויו"ט, ויש נוהגים לבעוע על לחם משנה⁴², ומרבים באכילה בסעודה זו יותר מהרגלו ביום אחר. ויש נוהגים לאכול דגים⁴³, ולאכול כיסני בצק ממולאות בשר עוף⁴⁴.

דף ט:

ז. בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחוצה לארץ בזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ

משגלה⁴⁵ שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה⁴⁶, בטלו היובלות⁴⁷ שנאמר (ויקרא כה פסוק י) וקראתם דרור בארץ לכל ישוביה בזמן שכל יושביה עליה, וישבו כל שבט בנחלתו ובמקומו שנפלו להם בגורל בימי יהושע, אך אם מעורבבין שבט בשבט ואין יושבין כל אחד במקומו כמו שהיה בבית שני אינו מועיל אפי' אם היו באים כל השבטים.

ואם נשאר רוב מכל שבט נחשב שנשארו כל יושביה אף אם מיעוטם הלכו, אבל אם נשארו מעוטם אינו מועיל⁴⁸. וי"א⁴⁹ שאם נשארו מיעוט מכל שבט מועיל.

⁴⁰ שלה"ק מביאו המ"א בסק"א, וכן מסיק בא"א בוטשאטש

⁴¹ ביאור הגר"א ויד אפרים. ומוכיחים כן מדברי רש"י (כתובות ה'. ד"ה אית ליה רווחא)

⁴² עיין בשד"ח שם שלמעם דמצוה זו דאכילה בעיו"כ כדי שנכין עצמנו לתענית של יו"ט צריך לאכול דווקא פת או שאר מידי דזיין, והמנ"ח שם שכתב שיוצאים ידי חובה בכל מידי דאכילה (בשיעור דכותבת, וכנ"ל) לשיטתו דס"ל דמצוה זו גזירת הכתוב היא, עיין שם. טעמי המנהגים אות תשל"ד סק"ד בשם סידור הרמ"ק דכמו שבשב"ק הוא מזון הנפש הרוחני ובער"ש לקטו לחם משנה כך בעיו"כ יקחו לחם משנה למזון הגשמי

⁴³ עפ"י המעשה שהובא במור בשם מד"ר בראשית י"א ה'. בחייט אחד ששילם ממון הרבה עבור דגים לסעודת עיו"כ וע"ע תוס' ע"ז ה' ע"ב, ובדע"ת מצייין סיום דברי המדרש שקרע החייט הדג ומצא בה מרגלית ונתפרנס בה כל ימיו (והיינו, ההידור בכך סגולה היא לעשירות).

⁴⁴ הנקראים "קרעפלאך" ועיין מ"ב ס"י תר"ח סקט"ז בשם הפמ"ג מט"א סעי' י"ח ועיי"ש באלף המגן. וע"ע ב"ח שם שבשר בהמה מחמם את הגוף. ובטעמי המנהגים אות תשל"ה בשם זרע קודש הטעם לכך כי בשר רומז לדין והוא מכוסה בכצק שרומז לרחמים, להמתיק הגבורות, ובליקוטי מהרי"ח כותב הטעם ביום טוב יש חיוב אכילת בשר ועיו"כ הוא יום טוב אך לא יום טוב גמור לאיסור עשיית מלאכה לכן מכסים הבשר וזה הטעם לאכילת תבשיל זה בהושעה"ר, ובפורים

⁴⁵ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ח

⁴⁶ והם הראשונים שגלו כמבואר בדברי הימים א פרק ה

⁴⁷ וכן השמיטה מן התורה

⁴⁸ רמב"ן גיטין ל"ו א' וכו"כ הר"ש משנן בתו"כ בהר פרק ה

⁴⁹ ר"ת בתוס' גיטין ל"ו וע"י בפסקי תוס' פ' בתרא דערבין שכ' שאם נשאר א' או שנים מכל שבט סגי

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

בזמן שהיובל נהג בארץ, נהג בחו"ל לענין שילוח עבדים⁵⁰, שנאמר (שם) יובל הוא בכל מקום בין לפני הבית בין שלא לפני הבית⁵¹.

בזמן הזה⁵² אין שייך כלל חזרת שבטים על אדמתן, שאין אנו בקיאים ביחוסים שבטים, ואף אם היינו יודעים, כיון שלעתיד לבא תתחלק חלוקה חדשה, בטלה חלוקה ראשונה וא"א לנהוג יובל בזה"ז.

⁵⁰ וכן נהג שם דין עבד עברי ושדה חרמים וקבלת גר תושב שכל אלו תלויים ביובל, אבל לענין איסור עבודת קרקע והפקר הפירות והחזרת שדה אחוזה אין נהג אלא בא"י וכן בתי ערי חומה אין נהג בחו"ל ועבר הירדן דינו בא"י ונהג בו כל דיני יובל. דרך אמונה שם מז

⁵¹ ובלבד שיהיו כל יושביה עליה ולכן נהג יובל מה"ת משנכנסו לארץ אחר כיבוש וחילוק כנ"ל ה"ג אף על פי שעדיין לא נבנה הבית

⁵² חזו"א שביעית סי' כ"א סק"ב